

## QODIRIY VA MILLIY UYG‘ONISH

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat

texnika universiteti 2-kurs talabasi

**Anormatova Dilafruz Nurmamat qizi**

Anarmatovadilafruz18@gmail.com

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada o‘zbek adabiyotining buyuk vakili Abdulla Qodiriyning milliy uyg‘onish harakatidagi o‘rni tahlil qilinadi. Qodiriy ijodining asosiy xususiyatlari, uning asarlarida milliy ong va taraqqiyot g‘oyalari qanday aks etgani yoritiladi. Shuningdek, adibning jadidchilik harakatidagi roli va bugungi kunda uning ijodiy merosining ahamiyati muhokama qilinadi. Maqola tarixiy va adabiy manbalarga asoslangan holda yozilgan bo‘lib, o‘zbek milliy uyg‘onish harakati doirasida Qodiriy ijodining ahamiyatini ochib berishga qaratilgan.

**Kalit so‘zlar:** Abdulla Qodiriy, milliy uyg‘onish, jadidchilik, o‘zbek adabiyoti, «O‘tkan kunlar», milliy ong, ma’rifat.

### Kirish

O‘zbek adabiyoti va milliy uyg‘onish harakati o‘rtasidagi bog‘liqlik tarixiy jihatdan chuqur ildizlarga ega. Ayniqsa, XX asrning boshlarida Turkiston mintaqasida kechgan jadidchilik harakati milliy ong va madaniy taraqqiyotga ulkan turtki berdi. Shu harakatning yetakchi vakillaridan biri Abdulla Qodiriy bo‘lib, u o‘zining adabiy va publitsistik ijodi orqali milliy uyg‘onish jarayoniga katta hissa qo‘shgan adibdir. Ushbu maqolada Abdulla Qodiriyning milliy uyg‘onish jarayonidagi o‘rni, uning asarlarida milliy g‘oya va taraqqiyot masalalarining aks etishi tahlil qilinadi.

### 1. Abdulla Qodiriyning hayoti va ijodi

Abdulla Qodiriy (1894-1938) O‘zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri bo‘lib, milliy ruhni uyg‘otish va xalqni madaniy yuksalishga chorlovchi asarlari bilan tanilgan. U o‘z ijodiy faoliyatini gazeta va jurnallarda maqolalar yozish bilan boshlagan va tez orada o‘zining «O‘tkan kunlar» (1926) hamda «Mehrobdan chayon» (1929) romanlari bilan katta shuhrat qozongan.

Qodiriyning ijodi XIX asr oxiri va XX asr boshlarida shakllangan jadidchilik harakati bilan chambarchas bog'liq. U jadidchilik g'oyalarini targ'ib etib, o'z asarlarida xalqni johillikdan qutulishga, ilm-ma'rifat va taraqqiyotga intilishga undagan. Ayniqsa, «O'tkan kunlar» romanida milliy ong va o'zlikni anglash motivlari yaqqol aks etgan.

## **2. Qodiriy asarlarida milliy uyg'onish g'oyalari**

Qodiriy o'z roman va hikoyalarida milliy uyg'onish masalalarini ko'tarib chiqqan. Xususan, uning «O'tkan kunlar» romani XIX asrning oxirlarida Buxoro va Turkiston hududida kechgan ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni badiiy aks ettiradi. Asarda milliy mustaqillik, ma'rifatparvarlik va erk g'oyalari ilgari suriladi.

«Mehrobdan chayon» romanida esa Qodiriy jamiyatdagi adolatsizlik, johillik va mutaassiblikni qoralaydi. Asar qahramonlari orqali yozuvchi xalqni o'zligini anglashga, haqiqat va adolat yo'lida kurashishga undaydi. Bu jihatlar milliy uyg'onish harakati bilan uyg'unlashib, jadidchilik mafkurasiga mos keladi.

## **3. Qodiriy va jadidchilik harakati**

Jadidchilik harakati XX asr boshlarida Turkistonda shakllangan bo'lib, uning asosiy maqsadi xalqni ma'rifat, ilm-fan va zamonaviy tafakkur sari yetaklash edi. Qodiriy ham bu harakatning faol a'zolaridan biri sifatida yangi usul maktablarini yoqlagan, bosmachilik harakati va mutaassiblikka qarshi chiqib, modernizatsiya tarafdori bo'lgan.

Jadidlar singari Qodiriy ham o'z asarlarida milliy o'zlikni anglashni, ma'rifat va taraqqiyotga intilishni targ'ib etgan. Ayniqsa, u milliy g'oya va mustaqillik ruhini kuchaytirishga xizmat qilgan. Qodiriy o'z davrining ilg'or ziyolilaridan biri sifatida adabiyot orqali xalq ongini yuksaltirishga intilgan.

## **4. Qodiriy merosi va uning bugungi ahamiyati**

Abdulla Qodiriyning asarlari bugungi kunda ham katta ahamiyatga ega. Uning romanlari va hikoyalari milliy ongni shakllantirish, tarixiy xotirani tiklash va milliy g'ururni mustahkamlashda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, Qodiriy ijodi milliy

adabiyotning yuksalishiga turtki bergan va o'zbek adabiyotining yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilgan.

Bugungi kunda Qodiriyning asarlari maktab va universitet dasturlarida o'rganilmoqda, uning ijodiy merosi milliy madaniyat va o'zlikni anglash jarayonida muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda.

### **Xulosa**

Abdulla Qodiriy o'z ijodi orqali o'zbek milliy uyg'onish harakatiga ulkan hissa qo'shgan adibdir. Uning asarlarida milliy ong, ma'rifat, erkinlik va taraqqiyot g'oyalari ilgari surilib, jadidchilik harakatining asosiy maqsadlariga hamohang yondashuv ifodalangan. Bugungi kunda ham Qodiriy ijodi o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, milliy adabiyot va madaniyatning muhim qismi bo'lib qolmoqda.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Abdulla Qodiriy. «O'tkan kunlar». Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2021.
2. Abdulla Qodiriy. «Mehrobdan chayon». Toshkent: Sharq, 2019.
3. Fitrat A. «Jadidchilik va milliy uyg'onish». Toshkent: Fan, 2005.
4. Vohidov A. «O'zbek jadidchiligining ma'rifiy asoslari». Toshkent: Ma'naviyat, 2012.
5. Ziyo Said. «Qodiriy va uning davri». Toshkent: Akademnashr, 2020.
6. Bobojonov O. «O'zbek adabiyoti va jadidchilik harakati». Samarqand: Ilmiy meros, 2018.